

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISH MASHG'ULOTLARIDA TA'LIM-TARBIYAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISH VA EKOLOGIYA TUSHUNCHASINI BERISH

Xalmatov Misliddin Muxammadovich

University of economics and
"Maktabgacha ta'lim" kafedrası
kafedrası v.b.dotsenti, biologiya
fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (Ph.D)
E-mail: mr.kholmatov1986@mail.ru
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20593267>

Annotatsiya:

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari, ekologik tarbiyaning mazmuni va ahamiyati hamda bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish masalalari tahlil etilgan. Tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlarida qo'llaniladigan metod va vositalar, bolalarning ekologik dunyoqarashini rivojlantirish usullari hamda ekologik tarbiyaning samaradorligini oshirish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ekologik tarbiya, ekologik madaniyat, tabiat bilan tanishtirish, kuzatish, ekskursiya, ta'lim-tarbiya, ekologik ong, tabiatni asrash.

Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish, bolalarni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda ekologik muammolarning tobora kuchayib borayotgani yosh avlodga ekologik bilim va ko'nikmalarni erta yoshdan boshlab singdirishni taqozo etmoqda.

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning tabiatga bo'lgan munosabati, qiziqishi va dunyoqarashi shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tabiat bilan tanishtirish va ularga ekologik tarbiya berish muhim pedagogik vazifalardan biri sanaladi.

Tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlari bolalarda nafaqat bilimlarni shakllantiradi, balki tabiatni sevish, asrash va undan oqilona foydalanish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Natijada ekologik madaniyatning boshlang'ich asoslari vujudga keladi.

Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiyaning maqsad va vazifalari

Ekologik tarbiya bolalarda tabiatga ongli munosabatni shakllantirishga qaratilgan uzluksiz pedagogik jarayon hisoblanadi.

Ekologik tarbiyaning asosiy maqsadi bolalarni tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishga o'rgatish va ularda ekologik madaniyatni shakllantirishdan iborat.

Uning asosiy vazifalari quyidagilar:

- tabiat haqidagi boshlang'ich bilimlarni shakllantirish;
- o'simlik va hayvonot dunyosi bilan tanishtirish;
- tabiat hodisalarini kuzatishga o'rgatish;
- ekologik mas'uliyat hissini rivojlantirish;
- tabiat boyliklarini asrash zarurligini tushuntirish;
- tabiatga mehr-muhabbat va g'amxo'rlik tuyg'ularini tarbiyalash.

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlari muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlarining pedagogik ahamiyati

Tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlari bolalarning bilish faoliyatini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Bunday mashg'ulotlar orqali bolalar atrof-muhitni kuzatadi, savollar beradi, tahlil qiladi va xulosalar chiqarishga o'rganadi.

Mashg'ulotlarning pedagogik ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

Aqliy rivojlanish

Bolalar tabiat hodisalari haqida bilimlarga ega bo'lib, ularning tafakkuri va nutqi rivojlanadi.

Axloqiy tarbiya

Tabiatga g'amxo'rlik qilish orqali bolalarda mehribonlik, mas'uliyatlilik va insonparvarlik sifatlari shakllanadi.

Estetik tarbiya

Tabiat go'zalligini his etish bolalarda estetik did va go'zallikka intilish hissini rivojlantiradi.

Mehnat tarbiyasi

O'simliklarni parvarish qilish va tabiat burchagidagi ishlarda qatnashish bolalarni mehnatsevarlikka o'rgatadi.

Ekologiya tushunchasini maktabgacha yoshdagi bolalarga berish metodikasi

Ekologiya tushunchasi bolalar yoshiga mos ravishda sodda va hayotiy misollar asosida tushuntirilishi kerak.

Bolalarga ekologiya quyidagi tushunchalar orqali o'rgatiladi:

- daraxtlar havoni tozalashi;
- qushlar va hayvonlarning tabiatdagi o'rni;
- suvning inson hayotidagi ahamiyati;

- chiqindilarni tabiatga tashlamaslik;
- gullar va daraxtlarni asrash zarurligi.

Masalan, tarbiyachi bolalarga: “Agar daraxtlar kesib yuborilsa, qushlar qayerda yashaydi?” kabi savollar berish orqali ekologik tafakkurni rivojlantirishi mumkin.

Ekologik tushunchalarni berishda ertaklar, rasmlar, multfilmlar va didaktik o'yinlardan foydalanish yuqori samara beradi.

Tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlarini tashkil etish shakllari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tabiat bilan tanishtirish turli shakllarda amalga oshiriladi.

Mashg'ulotlar

Rejalashtirilgan mashg'ulotlar orqali bolalarga tabiat obyektlari va hodisalari haqida tizimli bilimlar beriladi.

Kuzatishlar

Kuzatish ekologik ta'limning eng muhim usullaridan biri hisoblanadi.

Bolalar:

- yomg'ir yog'ishini;
- qor erishini;
- barglarning sarg'ayishini;
- gullarning ochilishini kuzatadilar.

Bu esa ularda sabab-oqibat bog'lanishlarini tushunishga yordam beradi.

Ekskursiyalar

Bog', xiyobon, dala va tabiat qo'yniga uyushtirilgan sayohatlar bolalarning tabiat haqidagi bilimlarini kengaytiradi.

Ekskursiyalar davomida bolalar:

- daraxtlarni farqlashni;
- qushlarni kuzatishni;
- tabiatdagi o'zgarishlarni aniqlashni o'rganadilar.

Tabiat burchagi

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi tabiat burchagi ekologik tarbiyaning muhim vositalaridan biridir.

Unda:

- xona gullari;
- akvarium;
- qushlar;
- turli tabiiy materiallar joylashtiriladi.

Bolalar ularga g'amxo'rlik qilish orqali ekologik ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

Ekologik tarbiyada innovatsion metodlardan foydalanish

Bugungi kunda ekologik ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

Multimedia vositalari

Tabiat haqidagi videoroliklar va animatsiyalar bolalarning qiziqishini oshiradi.

Interaktiv o'yinlar

Ekologik mazmundagi o'yinlar bolalarning bilimlarini mustahkamlaydi.

Loyihaviy faoliyat

Bolalar "Gullarni parvarish qilamiz", "Qushlarga yordam beramiz", "Toza hovli" kabi kichik loyihalarda ishtirok etishlari mumkin.

STEAM elementlari

Oddiy tajribalar va kuzatishlar orqali bolalar tabiat qonuniyatlarini tushunishni o'rganadilar.

Oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligi

Ekologik tarbiya samaradorligi ko'p jihatdan ota-onalar va tarbiyachilar hamkorligiga bog'liq.

Ota-onalar:

- bolalarni tabiat qo'yniga olib chiqishi;
- uy sharoitida gullar parvarishini o'rgatishi;
- ekologik odatlarni shakllantirishi zarur.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti esa ota-onalar uchun ekologik mavzularda seminar va davra suhbatlari tashkil etishi maqsadga muvofiq.

Ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish uchun quyidagi pedagogik shartlar muhim:

- ekologik yo'naltirilgan ta'lim muhiti yaratish;
- tabiat bilan bevosita muloqotni ta'minlash;
- bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish;
- ekologik bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lash;
- tarbiyachi va ota-onalarning hamkorligini yo'lga qo'yish.

Shu asosda bolalarda ekologik ong va mas'uliyat hissi rivojlanadi.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish va ularga ekologiya tushunchalarini berish barkamol avlodni tarbiyalashning muhim yo'nalishlaridan biridir. Tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlari bolalarning aqliy, axloqiy, estetik va ekologik rivojlanishiga xizmat qiladi.

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

Ekologik tarbiya jarayonida kuzatish, ekskursiya, o'yin, amaliy faoliyat va innovatsion metodlardan foydalanish yuqori natija beradi. Shuningdek, oila va maktabgacha ta'lim tashkilotining hamkorligi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning muhim omili hisoblanadi.

Yosh avlodning ekologik ongini rivojlantirish va tabiatga mas'uliyatli munosabatini shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib, bu jarayon maktabgacha ta'lim bosqichidan boshlanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
- 2.“Ilk qadam” davlat o'quv dasturi. – Toshkent, 2022.
- 3.O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi metodik qo'llanmalari.
- 4.Komenskiy Ya.A.. Buyuk didaktika.
- 5.Ushinskiy K.D.. Pedagogik asarlar.
- 6.Avloniy Abdulla. Turkiy guliston yoxud axloq.
- 7.Maktabgacha pedagogika. Darslik. – Toshkent.
- 8.Ekologik tarbiya metodikasi. – Toshkent.
- 9.Bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish texnologiyalari. – Toshkent.
- 10.Maktabgacha ta'limda tabiat bilan tanishtirish metodikasi. – Toshkent.

